

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Інститут педагогіки НАПН України
Тернопільський обласний комунальний інститут
післядипломної педагогічної освіти
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти
Університет Кардинала Стефана Вишинського
(Варшава, Польща)
Люблінський католицький університет Іоанна Павла II (Польща)

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ

Матеріали
міжнародної наукової конференції

(17-18 травня 2018 р., Тернопіль)

Тернопіль
2018

УДК 37.016:5]:005.745“XX“

Н 72

Редакційна колегія

А. В. Степанюк (відповідальний редактор), О. І. Янкович,
В. В. Грубінко, Н. Й. Міщук (редактор випуску).

Затверджено до друку

*вченою радою Тернопільського національного педагогічного
університету ім. Володимира Гнатюка
від 24. 04. 2018 р. (протокол № 11)*

Макет і комп'ютерна верстка: Н. Й. Міщук,

Н 72 **Нова українська школа : теорія і практика реалізації
інтегрованого підходу** : Матеріали міжнародної наукової
конференції. 17–18 травня 2018 р., м. Тернопіль. — Тернопіль:
Вектор, 2018. —272 с.

У матеріалах висвітлені результати наукових досліджень з проблем, дотичних до реалізації концепції нової української школи: розвиток інтегрованого навчання в історії української та зарубіжної школи і педагогіки, наступність вивчення природничих предметів у загальноосвітній школі, запровадження інтегрованого підходу до навчання в закладах дошкільної та початкової освіти, інтеграція природничих наук у змісті освіти основної та старшої школи, підготовка майбутніх учителів до реалізації інтегрованого підходу в освітній галузі, європейський досвід впровадження інтегрованого навчання та перспективи його використання в новій українській школі.

УДК 37.016:5]:005.745“XX“

За достовірність фактів, дат, найменувань, прізвищ, цифрових даних, за орфографічне, пунктуаційне, стилістичне оформлення несуть відповідальність автори публікацій. Матеріал друкується за авторським варіантом.

© Тернопільський національний
педагогічний університет
ім. Володимира Гнатюка, 2018
© Автори тез доповідей, 2018
© Вектор, 2018

СЕКЦІЯ 1. РОЗВИТОК ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ШКОЛИ І ПЕДАГОГІКИ11

Білянська М.М.

ДО ПИТАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ
ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ
ШКОЛИ (20-І РОКИ ХХ СТ.).....11

Рибалко Л.М.

ІНТЕГРОВАНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ
ПРИРОДНИЧИХ ПРЕДМЕТІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ І
ЗАРУБІЖНІЙ ПЕДАГОГІЦІ13

Степанюк А.В., Степанюк Т.О., Варенюк М.П.

ВИТОКИ СТАНОВЛЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ
ДО НАВЧАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ.....17

Колесник М.О.

МОДЕЛЬ УНІВЕРСАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ:
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕГРАЦІЇ ЗМІСТУ
ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ НА ОСНОВІ ПРИЧИННО-
СИСТЕМОГО ПІДХОДУ20

Беспалько Г.М.

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ
ЗОБРАЖУВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНІ
РОЗРОБКИ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ВІТЧИЗНЯНОГО
ДОШКІЛЛЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ.....23

Окса М.М.

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ В ДОСВІДІ
А. С. МАКАРЕНКА27

Ясіньська Н.В.

ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ЧИННИК
РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ.....31

СЕКЦІЯ 2. ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ35

Кодлюк Я.П.

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ІНТЕГРОВАНІЙ
ПОКАЗНИК ЯКОСТІ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ35

СЕКЦІЯ 1

РОЗВИТОК ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ШКОЛИ І ПЕДАГОГІКИ

ДО ПИТАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ (20-І РОКИ ХХ СТ.)

Білянська М.М.

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
E-mail: mary_skiba@ukr.net

Сучасні інноваційні зміни в освітньому просторі, зокрема впровадження інтегрованого навчання, потребують врахування історичного досвіду, що дозволяє виявити найбільш прогресивні ідеї і застерігає від помилок у педагогічній діяльності. Певний досвід реалізації інтегрованого підходу в українській школі набутий на початку минулого століття. Розглянемо на прикладі навчальних програм Державної вченої ради, впроваджених у 20-30-х рр. ХХ ст. Це були не предметні, а комплексні програми, в яких намагались усунути розрив між навчальними предметами, а також забезпечити зв'язок теорії з практикою. Обсяг навчального матеріалу зі шкільних предметів був представлений у вигляді цілісного комплексу відомостей (блоків) про природу, працю і суспільство, утворюючи єдину систему «життєзнавства». Блоки включали матеріал з біології, фізики, хімії, географії, суспільствознавства. Часто такий поділ носив штучний характер, порушуючи системність у навчанні. Зміст тем пов'язувався із сезонними сільськогосподарськими роботами і характером місцевого виробництва, забезпечуючи реалізацію виробничого принципу, а також краєзнавства і сезонності. Крім цього, до блоків включалися суспільно-політичні теми, які було складно логічно поєднати з матеріалом природничих дисциплін [1].

На основі аналізу програм можна стверджувати, що природа розглядалася як об'єкт людської праці. Навчальний

матеріал з біології здебільшого був представлений відомостями про сільськогосподарські тварини і рослини, їх шкідники та хвороби, а також про будову і функціонування людського організму. Великого значення надавалось вивченню природи своєї місцевості, що мало сприяти наближенню школи до життя. Матеріал розподілявся за лінійним принципом — від близького до далекого і від простого до складного. Теоретичний матеріал з біології (будова та процеси життєдіяльності живих організмів) був включений до блоку «природа», а практичний (догляд за рослинами і тваринами) — до блоку «праця». Матеріал, який не можна було пов'язати з комплексними темами, учні опановували у процесі написання рефератів, проведення екскурсій. Раціональними у викладанні вбачалися спостереження, дослідницький метод (в умовах школи і в природі), експеримент, дослідницькі екскурсії [1]. Увага зосереджувалась не на оволодінні знаннями, а на вмінні орієнтуватись у житті, розуміти природні явища, тобто на виробленні дослідницького підходу до природи. Тому ставилось завдання навчити учнів спостерігати, робити висновки, формувати практичні вміння та навички [3].

Система комплексів аналізованих програм мала приблизний характер і педагогічній раді навчального закладу надавалось право замінювати їх на інші, а також змінювати послідовність їх вивчення. Систематизація знань здійснювалась у певні дні та години. До комплексних програм додавалась також програма «формальних знань» з ботаніки (V, VI р.н.), зоології (V, VI р.н.) та біології (VII р.н.), матеріал яких за логікою викладу, змістом, обсягом та розподілом за роками навчання співпадав лише частково [3].

У середині 20-х рр. XX ст. за комплексними програмами працювало мало шкіл України. Причиною цього була відсутність методики роботи за ними та їх недопрацювання. Тому частина шкіл продовжувала працювати за предметною системою [2]. Крім того, одні школи використовували програмами Порадника 1924 р., другі — Київського кабінету соціальної педагогіки, треті — програми Державної вченої ради Росії, четверті керувалися композиціями з різних програм, створеними окружними методичними комітетами або самими вчителями. Учителі скаржилися на перевантаженість матеріалом, відсутність зв'язку

між матеріалом програм і темами комплексів, недостатність методичних вказівок, розпливчатість, нечіткість у формулюванні тем, розділів. Вони виступали за їх докорінну зміну і стабілізацію. Остаточні програми були відмінені на початку 30-их рр. ХХ ст. [3].

Основними принципами побудови комплексних програм були виробничо-трудова, краєзнавча, сезонності у розміщенні матеріалу. Варто відмітити позитивні риси комплексних програм — прагнення наблизити шкільну біологію до життя і розширити самостійну роботу учнів, здійснити міжпредметні зв'язки, вироблення дослідницького підходу до природи. Значна увага приділялася проведенню екскурсій, дослідів, лабораторних та практичних робіт, виробничій праці у господарстві, почалось впровадження занять на пришкільній навчально-дослідній ділянці та у куточку живої природи, що сприяло розвитку пізнавального інтересу та зміцненню знань школярів.

Література

1. Порадник по соціальному вихованню. — 4-е вид. — Державне видавництво України, 1925. — 271 с.
2. Самоплавська Т. О. Елементи інтегративного підходу до викладання історії в школі 20-х років. / Т. Самоплавська // Педагогіка і психологія. — 1995. — № 3. — С. 182–190.
3. Скиба М. М. Розвиток методики викладання біології в загальноосвітній школі України у 20–30-х роках ХХ століття: [монографія] / Марія Скиба. — Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. — 208 с.

ІНТЕГРОВАНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ПРЕДМЕТІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ І ЗАРУБІЖНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Рибалко Л.М.

Інститут педагогіки НАПН України

E-mail: lina-rybalko@ukr.net

Одним із ефективних шляхів модернізації змісту освіти є інтеграція як засіб ущільнення, систематизації та якісного її